

Norrköping 2021-09-07

Till
Länsstyrelserna

Att:
Landshövdingen
Länsrådet
samt berörda chefer med ansvar för kulturmiljö respektive vattenförvaltning

Synpunkter på länsstyrelsernas samråd om Nationella planen för vattenkraft

Remissförfarandet

Vattenhistoriskt Nätverk (VhN) har till sin organisation och genom de anslutna organisationerna fått nulägesbeskrivningar rörande anläggningar längs vattendragen på remiss från olika länsstyrelser i landet. Bland annat har Skånes länsstyrelse skickat remiss till VhN, Västra Götaland till Sveriges Hembygdsförbund och Västernorrland till Svenska Industriminnesföreningen. Svensk Vattenkraftförening har fått många remisser från flera länsstyrelser. Men vi har ingen klar bild av i vilken omfattning och efter vilka kriterier beskrivningarna skickats på remiss från länsstyrelserna.

VhN vill framföra bristerna med ett olikartat remissförfarande och en önskan att se över rutiner och innehåll för mer enhetliga och samordnade remisser om denna så viktiga aktuella process och dessa mycket angelägna frågor.

Eftersom vi är ett nätverk som värnar om de kulturhistoriska värdena kopplat till vatten tar vi gärna emot beskrivningarna på remiss, men efterfrågar ett samstämmigt remissförfarande från alla länsstyrelser, något som inte verkar finnas idag.

Ojämnt redovisade kulturmiljövärden

VhN kan konstatera att kulturmiljövärdena är olika inventerade och redovisade i beskrivningarna. Västra Götaland infogar hela sitt inventeringsunderlag. Skåne redovisar vissa kulturmiljöer och hänvisar i stället till länkar om man vill ta del av resterande kunskapsunderlag. Västernorrland verkar inte ha inventerat sina kulturmiljöer alls. VhN förespråkar Västra Götalands-modellen eftersom kulturmiljövärdena då blir mer tydliga och jämspelta med naturvärdena och andra intressen.

Presentationen och det ojämna utrymme kulturmiljöerna får i länsstyrelsernas remisshandlingar gör att kulturmiljövärdena uppfattas mycket olika och att de därmed riskeras att inte tas tillvara. Att hänvisa till länkar så som Skåne gjort ger en missvisande bild. Detta innebär en värdering i sig och redovisningen och beskrivningen ska hållas neutral. Än värre är exemplet från Västernorrland, där invente-

Vattenhistoriskt Nätverk

Att Helena Törnqvist
c/o Arbetets museum
Laxholmen, 602 21 Norrköping, Sweden

ringarna av vattendragens kulturmiljöer är gamla – trots att de kallas nulägesbeskrivning. Att yttra sig utifrån ett inaktuellt läge kan vara rent rättsosäkert. Självfallet ska länsstyrelsen ha ett aktuellt kunskapsunderlag och börja med att inventera och värdera de kulturhistoriska värdena – innan man skickar ut en beskrivning och håller samråd.

VhN anser, liksom regeringen i propositionen 2017/18:243 Vattenmiljö och vattenkraft sid 156 och därmed också riksdagen genom sitt beslut 2020-06-13, att statusklassningen Kraftigt modifierat vatten (KMOV) och undantaget Mindre strängt kvalitetskrav (MSK) ska nyttjas fullt ut i alla vattendistrikt. Vi hänvisar vidare till 4 kap. 3 och 10 §§ vattenförvaltningsförordningen.

Alla värden i vattenlandskapet

Riksdagen vill att synen på vattenlandskapen och på vattenförvaltningen ska omfatta alla värden, verksamheter och intressen i vattenlandskapen, inom ramen för vad som medges av EU:s vattendirektiv och som förespråkas respektive krävs i följd av Europeiska landskapskonventionen och Århuskonventionen.

I EU:s vattendirektiv står miljön i stort, rekreativintressen och andra verksamheter av väsentlig betydelse från allmän synpunkt i centrum. I Nationell plan för omprövning av vattenkraft (NAP) står det att ”andra samhällsintressen än energi, t.ex. kulturmiljöintresset, industri, bostäder och jordbruk”, ska uppmärksammas, tas hänsyn till och kunna utvecklas. Utrymme för detta finns enligt EU-rätten, och riksdagens beslut är att det ska utnyttjas. I regeringens beslut om NAP framgår det tydligt att vattenmyndigheterna ska se över statusklassningen och miljö kvalitetsnormerna för vattenförekomsterna i god tid före prövningarna enligt tidplanen för de olika prövningsgrupperna.

Detta innebär att klassningar och miljö kvalitetsnormer efter en sådan översyn kan bli underlag för samverkan, ansökan, prövningar och därefter bedömning vilka vattenmiljöåtgärder som är rimliga. Att denna översyn verkligen sker är centralt för ett rättsäkert och effektivt genomförande av NAP, även utifrån det som ska uppfyllas enligt Europeiska landskapskonventionen och det som åsyftas med andra samhällsintressen i EU:s vattendirektiv.

VhN anser att möjligheten till förklaring av vattenförekomster som Kraftigt modifierat vatten respektive undantaget Mindre strängt kvalitetskrav ska utnyttjas fullt ut, i enlighet med riksdagens och regeringens beslut och utifrån 4 kap. 3 § vattenförvaltningsförordningen om 1a) miljön i stort (inklusive kulturmiljön och människors livsmiljö) och 1c) rekreativvärden (inklusive kulturarvsverksamheter och turism-/restaurangverksamheter) respektive 4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen. Att vattenmyndigheterna inte gjort detta i sitt samrådsunderlag 2021-03-01 är djupt oroande. Oroande är också att de flesta länsstyrelser i samverkansprocessen avvisar synpunkter på statusklassificering och normsättning och att vattenmyndigheterna förklarat att man inte tar emot sådana synpunkter. Båda dessa avvisande hållningar striden klart mot Havs- och vattenmyndighetens vägledning för samrådsprocessen.

Om Vattenhistoriskt Nätverk

Vattenhistoriskt Nätverk (VhN) bildades 2018 och samlar nationella organisationer för att synliggöra och värna kulturmiljön och kulturarvet, sociala värden och människors livsmiljö i svensk vattenförvaltning. Nätverket belyser konsekvenserna av det regelverk och de beslut som påverkar förutsättningarna för det kulturarv som berörs av den svenska tillämpningen av EU:s vattendirektiv.

Vattenhistoriskt Nätverk

Att Helena Törnqvist
c/o Arbetets museum
Laxholmen, 602 21 Norrköping, Sweden

Nätverket arbetar för en helhetssyn där kulturmiljön vägs in på samma sätt och på likvärdig grund som naturmiljön och andra intressen. Vi vill medverka till konstruktiva lösningar till gagn för både kultur- och naturmiljö och för att ta tillvara befintliga resurser i en hållbar samhällsutveckling. Detta åstadkoms enklast genom att i enlighet med riksdagens och regeringens beslut fullt ut utnyttja det utrymme som EU-rätten ger att klassa vattenförekomster som Kraftigt modifierade respektive undantaget Mindre stränga kvalitetskrav.

Nätverket samlar genom Arbetets Museum nationella organisationer som Arbetlivsmuseernas Samarbetsråd, Svenska Industriminnesföreningen, Sveriges Hembygdsförbund, Europa Nostra Sverige och ICOMOS Sverige, Svenska Byggnadsvårdsföreningen, Sveriges Jordägarförbund, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Svensk Vattenkraftsförening, Stödföreningen för småskalig vattenkraft samt stöds även av Kulturmiljöfrämjandet.

Sveriges Hembygdsförbund samlar cirka 2 000 föreningar. Arbetets museum har identifierat omkring 1 500 arbetlivsmuseer varav cirka 300 bevarar kulturarv vid vatten. Tillsammans med övriga föreningar i nätverket är vi över 500 000 människor i Sverige som är engagerade. Men långt fler berörs av EU:s Vattendirektiv – i sin boendemiljö, rekreativmiljö och försörjning.

För Vattenhistoriskt Nätverk

Helena Törnqvist

Arbetets Museum

För kännedom:

Kulturdepartementet

Riksantikvarieämbetet